

สภาพ ปัญหา และประสิทธิผลการบริหารวัดในจังหวัดสกลนคร

สังกัดสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

Conditions, Problems and Administrative Effectiveness of Temples in

Sakon Nakhon Province under the National Office of Buddhism

พระมหากฤษณะ จารุณโณ (วงษ์พรหม)*

ดร.สุรัตน์ ดวงชาตม**

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิจิตรา วงศ์อนุสิทธิ์***

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมาย 1) เพื่อศึกษาสภาพ ปัญหาและประสิทธิผลการบริหารวัด ในจังหวัดสกลนคร สังกัดสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ 2) เปรียบเทียบสภาพ ปัญหาและประสิทธิผลการบริหารวัด ในจังหวัดสกลนคร สังกัดสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ จำแนกตาม สถานภาพการดำรงตำแหน่งและสังกัดนิกาย 3) หาแนวทางการในการยกระดับประสิทธิผลการบริหารวัด ในจังหวัดสกลนคร สังกัดสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้มาโดยใช้การสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น จำนวน 366 รูป/คน ประกอบด้วย เจ้าอาวาส จำนวน 122 รูป พระลูกวัด จำนวน 122 รูป และเวยาวัจกร จำนวน 122 คน สังกัดมหานิกาย และธรรมยุตินิกาย ในจังหวัดสกลนคร เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพ ปัญหาการบริหารวัดในจังหวัดสกลนคร สังกัดสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ มีค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 0.549 – 0.797 และมีค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.991และประสิทธิผลการบริหารวัดในจังหวัดสกลนคร สังกัดสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ มีค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 0.316 – 0.874 และมีค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.954 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบที (t – test) ชนิด Independent Samples และการทดสอบเอฟ (F-test) แบบการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way ANOVA)

ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพ ปัญหาและประสิทธิผลการบริหารวัด ในจังหวัดสกลนคร สังกัดสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก
2. ผลการเปรียบเทียบสภาพ ปัญหาและประสิทธิผลการบริหารวัด ในจังหวัดสกลนคร สังกัดสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ตามความคิดเห็นของเจ้าอาวาส พระลูกวัดและเวยาวัจกร จำแนกตามสถานภาพการดำรงตำแหน่ง พบว่า
 - 2.1 สภาพและประสิทธิผลการบริหารวัด โดยรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01
 - 2.2 สภาพปัญหาการบริหารวัด โดยรวม ไม่แตกต่างกัน
3. ผลการเปรียบเทียบสภาพ ปัญหาและประสิทธิผลการบริหารวัด ในจังหวัดสกลนคร สังกัดสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ตามความคิดเห็นของเจ้าอาวาส พระลูกวัด และเวยาวัจกร จำแนกตาม สังกัดนิกาย พบว่า โดยรวมไม่แตกต่างกัน

คำสำคัญ: การบริหารวัด, ประสิทธิผลการบริหารวัด

* ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

** อาจารย์ประจำหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต และหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

*** อาจารย์ประจำหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต และหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวิจัยหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

4. แนวทางการยกระดับประสิทธิผลการบริหารวัดในจังหวัดสกลนคร เสนอแนะไว้ 3 ด้าน ประกอบด้วย ด้านการปกครอง ด้านศาสนศึกษา และด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม

ABSTRACT

The purposes of this research were to: 1) examine conditions, problems, and administrative effectiveness of temples in Sakon Nakhon province under the National Office of Buddhism; 2) compare conditions, problems and administrative effectiveness of Buddhist temples in Sakon Nakhon province, classified by position, and the Theravada division; and 3) establish the guidelines for developing administrative effectiveness of Buddhist temples in Sakon Nakhon province. The samples were obtained through stratified random sampling, consisting of 122 abbots, 122 Thai Buddhist monks, and 122 temple trustees, yielding a total of 366 participants from the Theravada Nikayas, Maha Nikaya and the Dhammayuttika Nikaya, in Sakon Nakhon province. The instrument for data collection was a set of questionnaires comprising the conditions and problems of administration of Buddhist temples, which had the discriminative power ranging between 0.549 – 0.797 and the reliability of 0.991. The items of the administrative effectiveness of Buddhist temples had the discriminative power ranging between 0.316–0.874 with the reliability of 0.954. Statistics for data analysis included mean, standard deviation, t-test for Independent Samples, F-test (One-Way ANOVA).

The findings were as follows:

1. Conditions, problems and administrative effectiveness of Buddhist temples in Sakon Nakhon province under the National Office of Buddhism as a whole and each aspect were at a high level.
2. Results of a comparison concerning conditions, problems and administrative effectiveness of temples in Sakon Nakhon under the National Office of Buddhism, as perceived by abbots, Buddhist monks, and temple trustees with different position, revealed that:
 - 2.1 Conditions and administrative effectiveness of Buddhist temples as a whole were statistically significant different at the .01 level.
 - 2.2 Administrative problems of Buddhist temples in Sakon Nakhon, as perceived by the participants as a whole were not different.
3. Results from a comparison of conditions, problems, and administrative effectiveness of Buddhist temples in Sakon Nakhon as perceived by the participants from different Theravada Nikays, as a whole were not different.
4. The proposed guidelines for improving administrative effectiveness of Buddhist temples in Sakon Nakhon involved three aspects: Administration, Religious Studies, and Dhamma Dissemination.

Keywords: Administration of Temples, Administrative Effectiveness of Temples

กุ่มิหลััง

วัดเป็นสถาบันที่มีความสำคัญ เป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวไทยมาแต่อดีต โดยที่พระสงฆ์ มีบทบาทสำคัญต่อวิถีชีวิตด้วยวัดเป็นแหล่งเรียนรู้ทั้งในด้านหลักธรรมและวิชาการอื่นๆ และเป็นผู้นำทางจิตใจ เป็นศูนย์รวมใจของ

ชาวพุทธ แต่ในปัจจุบันสังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลง ด้านความเจริญก้าวหน้าและเทคโนโลยีการติดต่อสื่อสาร ตลอดจนการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตของคนไทยที่มีผลมาจากการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ทำให้วัฒนธรรมวิถีชีวิต และอาชีพของคนในสังคมเปลี่ยนแปลงไป ด้วยวัดมีใช้องค์กรหลักที่มีอิทธิพลต่อสังคมในภาพรวม และด้วยวัดได้ทำหน้าที่หลักที่ให้การศึกษ ะียนรู้วิชาการอื่นๆ อีกทั้งยังถูกลดบทบาทลงตามกระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคม การที่จะทำให้อาวุธหรือพระสงฆ์มีบทบาทในการเป็นผู้นำและแบบอย่างในเรื่องคุณธรรม เป็นองค์กรที่มีศักยภาพในการให้การศึกษ ะียนรู้หลักธรรมคำสอนตามหลักพระพุทธศาสนา ตามที่สังคมคาดหวังได้นั้น วัดต้องปรับเรื่องการบริหารจัดการวัด และการปฏิบัติตามภารกิจของวัดทุกด้าน เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ และพระภิกษุสงฆ์ควรจะได้รับโอกาสในการศึกษาเรียนรู้ให้เท่าทันทั้งทางโลกและทางธรรมควบคู่กันไป อย่างเท่าเทียม

พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติม ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 ได้กำหนดโครงสร้างและระบบการปกครอง และอำนาจหน้าที่ของพระสังฆาธิการ ในการปกครองคณะสงฆ์ และการบริหารวัด โดยกำหนดภารกิจของพระสังฆาธิการทุกระดับไว้ 6 ด้าน คือ ด้านการปกครอง ขาดบุคลากรที่มีคุณภาพ ขาดความเป็นเอกภาพ วัดยังคงมีปัญหาการดูแลเรื่องความประพฤติและความ ไม่มีระเบียบ ปัญหาความ สัมพันธ์ระหว่างวัดกับชุมชน ด้านศาสนศึกษา มีปัญหาผู้ที่เข้ามาบวชเรียนน้อยลง ขาดแคลนครูอาจารย์ผู้สอน งบประมาณไม่เพียงพอในการจัดการศึกษาให้พระภิกษุสามเณร ด้านการศึกษาระยะที่ ปัญหาคือการจัดการศึกษาตามแผนการศึกษาแห่งชาติถูกลดบทบาทลง บุคลากรและการให้ความร่วมมือขาดหายไป ส่งผลให้การศึกษาดูการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม ขาดความรู้ความเข้าใจหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เพื่อสามารถดำรงชีวิตตนและดำเนินชีวิตในสังคมอย่างมีความสุข ด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม ขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ ขาดการสนับสนุนงบประมาณจัดทำโครงการด้านการเผยแผ่อย่างต่อเนื่อง และเป็นรูปธรรม ส่งผลให้กิจกรรมและโครงการไม่บรรลุวัตถุประสงค์เพื่อการเผยแผ่ศาสนาธรรม ด้านการสาธารณูปการ มีปัญหาในการดูแลรักษาและบูรณปฏิสังขรณ์ เพราะขาดงบประมาณ ผู้ดูแลขาดความรู้ ในการบำรุงรักษา การวางผังวัดไม่เป็นไปตามระบบที่ส่วนกลางกำหนดให้ ส่งผลให้การก่อสร้างถาวรวัตถุภายในวัด ไม่เป็นระเบียบ ด้านสาธารณสงเคราะห์ มีปัญหาขาดความร่วมมือในการจัดกิจกรรมเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ขาดบุคลากรและงบประมาณเพื่อดำเนินกิจกรรมสงเคราะห์พระภิกษุสามเณร และประชาชนให้ได้รับประโยชน์และความสุขอย่างต่อเนื่อง

จากเหตุผลและความจำเป็นดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาทำการวิจัยเกี่ยวกับสภาพปัญหาและประสิทธิผลการบริหารวัด ในจังหวัดสกลนคร สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ และหาแนวทางในการแก้ไข ปัญหาที่เกิดขึ้นต่างๆ ภายในวัดของจังหวัดสกลนคร ตลอดจนหาแนวทางในการพัฒนาการบริหารวัดให้เกิดประสิทธิผลสูงสุด เพื่อประโยชน์ต่อสถาบันศาสนา ซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาสังคมไทยให้มีความสงบสุขและทำให้ประเทศชาติเจริญก้าวหน้าสืบไป

คำถามการวิจัย

1. สภาพ ปัญหาและประสิทธิผลการบริหารวัด ในจังหวัดสกลนคร สังกัดสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ตามความคิดเห็นของเจ้าอาวาส พระลูกวัด และไวยาวัจกรอยู่ในระดับใด
2. สภาพ ปัญหาและประสิทธิผลการบริหารวัด ในจังหวัดสกลนคร สังกัดสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ตามความคิดเห็นของเจ้าอาวาส พระลูกวัด และไวยาวัจกร มีความแตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร

ตัวอย่างใช้ตารางของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie and Morgan, 1970, pp. 607–610, อ้างถึงใน บุญชม ศรีสะอาด, 2556, หน้า 43) ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 366 รูป/คน จำแนกเป็นกลุ่มเจ้าอาวาส มหานิกายและธรรมยุติกนิกาย จำนวน 122 รูป พระลูกวัด มหานิกายและธรรมยุติกนิกาย จำนวน 122 รูป และไวยาวัจกร มหานิกายและธรรมยุติกนิกาย จำนวน 122 คน จากวัด 388 วัด วิธีสุ่มตัวอย่างใช้การสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น ดังนี้

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม (Questionnaires) จำนวน 1 ฉบับ โดยแบ่งเป็น 3 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามที่เกี่ยวกับสถานภาพการดำรงตำแหน่งและสังกัดนิกาย ของผู้ตอบ แบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแนวตรวจสอบรายการ (Check List) ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับ สภาพ ปัญหา การบริหารวัดในจังหวัดสกลนคร สังกัดสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ จำนวน 6 ด้าน ซึ่งมีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ จากมากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับ ประสิทธิภาพการบริหารวัดในจังหวัดสกลนคร สังกัดสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ จำนวน 6 ด้านซึ่งมีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ จากมากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ขอความอนุเคราะห์จากสำนักงานบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ทำหนังสือถึงวัด เพื่อขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูลและตอบแบบสอบถาม ผู้วิจัยแจกแบบสอบถามจำนวน 366 ฉบับ เก็บข้อมูลด้วยตนเองได้แบบสอบถามกลับคืนมาจำนวน 366 ฉบับ จากนั้นรวบรวมแบบสอบถามที่ได้คืนมา ตรวจสอบความเรียบร้อยสมบูรณ์แล้วดำเนินการขั้นตอนต่อไป

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ค่าเฉลี่ยร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) การทดสอบค่า t (t-test) แบบ Independent Samples การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว F-test(One way ANOVA)

สรุปผลการวิจัย

1. สภาพ ปัญหาและประสิทธิผลการบริหารวัด ในจังหวัดสกลนคร สังกัดสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ตามความคิดเห็นของเจ้าอาวาส พระลูกวัด และไวยาวัจกร พบว่า

1.1 สภาพการบริหารวัด ในจังหวัดสกลนคร สังกัดสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ตามความคิดเห็นของเจ้าอาวาส พระลูกวัดและไวยาวัจกร โดยรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมาก ทุกด้าน เรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรก คือ ด้านศึกษาสงเคราะห์ ด้านสาธารณูปการ และด้านการปกครอง ตามลำดับ

1.2 ปัญหาการบริหารวัด ในจังหวัดสกลนคร สังกัดสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ตามความคิดเห็นของเจ้าอาวาส พระลูกวัดและไวยาวัจกร โดยรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมาก ทุกด้าน เรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรก คือ ด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม ด้านการปกครอง และด้านศาสนศึกษา ตามลำดับ

พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 จำนวน 1 ด้าน ได้แก่ ด้านสาธารณะสงเคราะห์ โดยสังกัดมหานิกายมีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาการบริหารวัดโดยรวมมากกว่าสังกัดธรรมยุตินิกาย

3.3 ประสิทธิภาพการบริหารวัด ในจังหวัดสกลนคร สังกัดสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ตามความคิดเห็นของเจ้าอาวาส พระลูกวัด และไวยาวัจกร จำแนกตามสังกัดนิกาย พบว่า โดยรวมไม่แตกต่างกัน โดยสังกัดมหานิกายมีความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิภาพการบริหารวัด โดยรวมมากกว่าสังกัดธรรมยุตินิกาย

4. แนวทางการยกระดับประสิทธิภาพการบริหารวัด ในจังหวัดสกลนคร สังกัดสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ มีจำนวน 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการปกครอง ด้านศาสนศึกษา

อภิปรายผลการวิจัย

1. สภาพ ปัญหาและประสิทธิภาพการบริหารวัด ในจังหวัดสกลนคร สังกัดสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ตามความคิดเห็นของเจ้าอาวาส พระลูกวัด และไวยาวัจกร พบว่า

1.1 สภาพการบริหารวัด ในจังหวัดสกลนคร สังกัดสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ตามความคิดเห็นของเจ้าอาวาส พระลูกวัดและไวยาวัจกร โดยรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรก คือ ด้านศึกษาสงเคราะห์ ด้านสาธารณูปการ และด้านการปกครองตามลำดับ เป็นไปตามสมมุติฐานที่ได้ตั้งไว้ ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะด้านศึกษาสงเคราะห์ ด้านสาธารณูปการ และด้านการปกครอง เป็นการบริหารงานที่ชัดเจน มีการบริหารที่เกิดการมีส่วนร่วมจากบุคคลหลายฝ่าย การคิดและการตัดสินใจเพื่อเกิดความสำเร็จทางการบริหารอย่างต่อเนื่อง ประกอบด้วย พระครูศรีสกลกิจจารักษ์ (สัมภาษณ์, 12 มีนาคม 2562) ได้กล่าวว่า สภาพการบริหารวัดในจังหวัดสกลนคร ดำเนินไปตามบทบาทหน้าที่และบริบทของงาน ตามสิ่งแวดล้อมและกาลสมัยโดยในด้านศึกษาสงเคราะห์ยังคงมีการส่งเสริมการศึกษาทั้งปริยัติธรรมบาลี ให้แก่พระภิกษุ สามเณรและประชาชนทั่วไปแต่มีจำนวนน้อยลง ในด้านสาธารณูปการก็ยังคงมีการดำเนินการเช่นเดียวกันหากแต่ตามโอกาสและความเหมาะสมและตามกำลัง ในด้านการปกครองก็เช่นเดียวกัน ระบบขั้นตอนยังคงยึดระบบการปกครองแบบเดิมคือผู้ใหญ่ปกครองผู้น้อย ตามโลกที่เปลี่ยนแปลงแบบค่อยเป็นค่อยไป

1.2 ปัญหาการบริหารวัด ในจังหวัดสกลนคร สังกัดสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ตามความคิดเห็นของเจ้าอาวาส พระลูกวัดและไวยาวัจกร โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรก คือ ด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม ด้านการปกครอง และด้านศาสนศึกษา ตามลำดับ เป็นไปตามสมมุติฐานที่ได้ตั้งไว้ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่าในด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรมขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ ทักษะกระบวนการเผยแผ่และขาดความร่วมมือจากชุมชน และโรงเรียนในการจัดการเผยแผ่ศาสนาธรรม ในด้านการปกครองอาจเป็นเพราะขาดระบบการปกครองที่เป็นรูปธรรมไม่ชัดเจนและขาดความจริงจังในการดูแลปกครองตามระเบียบวิธีในด้านศาสนศึกษาอาจเป็นเพราะขาดการสนับสนุนดูแล และช่วยเหลืองานด้านศาสนศึกษาอย่างเป็นรูปธรรมและต่อเนื่อง สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาอนุศักดิ์ จันทราลักษณ์ (2554, บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัย เรื่อง ปัญหาและแนวทางแก้ปัญหาการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในจังหวัดมหาสารคาม พบว่า ปัญหาการบริหารจัดการของเจ้าอาวาสในจังหวัดมหาสารคาม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

1.3 ประสิทธิภาพการบริหารวัด ในจังหวัดสกลนคร สังกัดสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ตามความคิดเห็นของเจ้าอาวาส พระลูกวัดและไวยาวัจกร โดยรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรก คือ ด้านสาธารณูปการ ด้านศึกษา

สงเคราะห์ และด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม ตามลำดับ เป็นไปตามสมมุติฐานที่ได้ตั้งไว้ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่าในด้านสาธารณูปการมีการปฏิบัติเป็นปกติและต่อเนื่องด้วยวัฒนธรรมของชาวพุทธที่มีวัดเป็นผู้นำการช่วยเหลือในด้านสาธารณูปการ ในด้านการศึกษาสงเคราะห์ เป็นเพราะวิถีชีวิตที่ปฏิบัติสืบต่อกันในการให้วัดเป็นแหล่งอบรม เรียนรู้ และเผยแผ่ทางการศึกษาด้วยดีเสมอมา ในด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม เป็นเพราะการจัดกิจกรรม ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตส่วนมากต้องได้รับการถ่ายทอดและให้ความรู้ในทำเนียบปฏิบัติที่ถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนา สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูใบฎีกาอภิชาติ ธรรมสุทธิ (พรสุทธิชัยพงศ์) (2553, บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัย เรื่อง ประสิทธิภาพการบริหารงานของเจ้าอาวาสในจังหวัดนนทบุรี พบว่า พระภิกษุและสามเณรมีทัศนคติต่อประสิทธิผลในการบริหารงานของเจ้าอาวาสในจังหวัดนนทบุรี โดยรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า พระภิกษุและสามเณรมีทัศนคติต่อประสิทธิผลในการบริหารงานของเจ้าอาวาสในจังหวัดนนทบุรี อยู่ในระดับมากทุกด้าน

2. สภาพ ปัญหาและประสิทธิผลการบริหารวัด ในจังหวัดสกลนคร สังกัดสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ตามความคิดเห็นของเจ้าอาวาส พระลูกวัด และไวยาวัจกร จำแนกตามสถานภาพการดำรงตำแหน่ง พบว่า

2.1 สภาพการบริหารวัดในจังหวัดสกลนคร สังกัดสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ตามความคิดเห็นของเจ้าอาวาส พระลูกวัดและไวยาวัจกร จำแนกตามสถานภาพการดำรงตำแหน่ง พบว่า สภาพการบริหารวัดโดยรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เป็นไปตามสมมุติฐานที่ได้ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 จำนวน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการปกครอง ด้านศาสนศึกษา ด้านศึกษาสงเคราะห์ และด้านสาธารณะสงเคราะห์ และแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำนวน 1 ด้าน ได้แก่ ด้านสาธารณูปการและเมื่อพิจารณาเป็นรายคู่ พบว่า สภาพการบริหารวัดตามความคิดเห็นของเจ้าอาวาสและพระลูกวัดมีความคิดเห็นมากกว่าไวยาวัจกรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่า การบริหารงานด้านสาธารณูปการเกิดจากการบริหารภายในวัดอำนวยความสะดวกภายในวัดสู่ภายนอกด้วย ดังนั้นความสำคัญและความเข้าใจในบทบาทหน้าที่การบริหารจึงมีความแตกต่างกัน ประกอบด้วย พระครูภาวนาสกลธรรม (สัมภาษณ์, 14 มีนาคม 2562) ได้กล่าวว่า การบริหารงานด้านสาธารณูปการ เป็นอีกบทบาทและหน้าที่ของพระภิกษุสามเณรที่จะต้องให้ความสนใจ ส่งเสริมและสนับสนุน เพื่อการอำนวยความสะดวกต่อการใช้ประโยชน์ทางสาธารณูปการทั้งวัดและชุมชนเป็นจุดเริ่มต้นของการเกิดเป็นพลังขับเคลื่อนชุมชนให้เข้มแข็งสร้างความสามัคคีตามพลัง บวรต่อไป

2.2 ปัญหาการบริหารวัดในจังหวัดสกลนคร สังกัดสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ตามความคิดเห็นของเจ้าอาวาส พระลูกวัดและไวยาวัจกร จำแนกตามสถานภาพการดำรงตำแหน่ง พบว่า ปัญหาการบริหารวัดโดยรวม ไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 จำนวน 1 ด้าน ได้แก่ ด้านสาธารณูปการ และแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำนวน 2 ด้าน ได้แก่ ด้านศาสนศึกษาและด้านสาธารณะสงเคราะห์และเมื่อพิจารณาเป็นรายคู่ พบว่า สภาพปัญหาการบริหารวัดตามความคิดเห็นของเจ้าอาวาสมีความคิดเห็นมากกว่าไวยาวัจกรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่าด้านศาสนศึกษาขาดการสนับสนุนและดูแลอย่างต่อเนื่อง เรื่องการจัดหาทุนช่วยเหลือในการศึกษาขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการจัดการศึกษาแก่พระภิกษุสามเณรและประชาชนทั่วไป ในด้านสาธารณะสงเคราะห์อาจเป็นเพราะขาดความร่วมมือ ในการจัดหาทุนสนับสนุน ช่วยเหลืองานสาธารณะสงเคราะห์อย่างต่อเนื่อง และเป็นรูปธรรม สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระสุพิศ วันทะวงษ์ (2551, บทคัดย่อ) ทำการวิจัย เรื่อง บทบาทเจ้าอาวาสในการบริหารจัดการวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ พบว่า เจ้าอาวาส

พระภิกษุ สามเณร และคณะกรรมการบริหารวัด มีความคิดเห็นต่อบทบาทเจ้าอาวาสในการบริหารจัดการวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ ทั้งภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน

2.3 ประสิทธิภาพการบริหารวัดในจังหวัดสกลนคร สังกัดสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ตามความคิดเห็นของเจ้าอาวาส พระลูกวัดและไวยาวัจกร จำแนกตามสถานภาพการดำรงตำแหน่ง พบว่า ประสิทธิภาพการบริหารวัด โดยรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เป็นไปตามสมมุติฐานที่ได้ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 จำนวน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการปกครอง ด้านศาสนศึกษา ด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรมและด้านสาธารณะสงเคราะห์ และแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำนวน 1 ด้านได้แก่ ด้านศึกษาสงเคราะห์ และเมื่อพิจารณาเป็นรายคู่ พบว่า ประสิทธิภาพการบริหารวัดตามความคิดเห็นของเจ้าอาวาสมีความคิดเห็นมากกว่าพระลูกวัด อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และมีความคิดเห็นมากกว่าไวยาวัจกร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และพระลูกวัดมีความคิดเห็นมากกว่าไวยาวัจกร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่าเจ้าอาวาสและพระลูกวัดมีบทบาทหน้าที่ในการบริหารวัด มีความเข้าใจและเข้าถึงการบริหารวัดให้ความสำคัญในการพัฒนาและส่งเสริมงานวัดอย่างเป็นระบบซึ่งไวยาวัจกรเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารวัดจึงมีความเข้าใจและให้ความสำคัญน้อยกว่าเจ้าอาวาสและพระลูกวัดตามกรอบบทบาทหน้าที่ สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระชัชชัย จารุธมโม (ศรีสุข) (2553, บทคัดย่อ) ทำการวิจัยเรื่อง ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ กรณีศึกษาวัดในอำเภอหนองแขง จังหวัดสระบุรี พบว่าสถานภาพอายุพรรษา ตำแหน่ง การศึกษานักธรรม และการศึกษาสายสามัญ เพศ สถานภาพ อาชีพ ตลอดจนจนถึงทักษะและประสบการณ์ชีวิตในการปฏิบัติหน้าที่ของพระภิกษุสามเณร ประชาชน แตกต่างกัน มีความคิดเห็น ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์กรณีศึกษา วัดในอำเภอหนองแขง จังหวัดสระบุรี โดยรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.5

3. สภาพปัญหาและประสิทธิภาพการบริหารวัด ในจังหวัดสกลนคร สังกัดสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ตามความคิดเห็นของเจ้าอาวาส พระลูกวัด และไวยาวัจกร จำแนกตามสังกัดนิกาย พบว่า

3.1 สภาพการบริหารวัด ในจังหวัดสกลนคร สังกัดสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ตามความคิดเห็นของเจ้าอาวาส พระลูกวัด และไวยาวัจกร จำแนกตามสังกัดนิกาย พบว่า โดยรวมไม่แตกต่างกัน สำหรับรายด้าน พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 จำนวน 1 ด้าน ได้แก่ ด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม และแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำนวน 1 ด้าน ได้แก่ด้านศาสนศึกษา โดยสังกัดมหานิกายมีความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการบริหารวัดโดยรวมมากกว่าสังกัดธรรมยุตินิกายเป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่างานด้านศาสนศึกษาของพระภิกษุสามเณรสังกัดมหานิกาย เป็นหน้าที่หลักสำคัญในการใช้ป็นเครื่องมือเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้เข้าใจเข้าถึง มั่นคงต่อศาสนธรรมแทนการมุ่งสู่การปฏิบัติในขั้นต่อไปประกอบด้วย พระครูภาวนา สกลธรรม (สัมภษณ, 14 มีนาคม 2562) ได้กล่าวว่า การบริหารงานด้านศาสนศึกษา เป็นบทบาทหน้าที่หลักที่เป็นพื้นฐานของการนำพระพุทธศาสนาออกเผยแผ่ให้กว้างขวาง ให้เกิดความเข้าใจวิธีการและเกิดการเรียนรู้ตามหลักการที่ถูกต้องและต่อเนื่อง เมื่อมีการสนับสนุนส่งเสริมพระภิกษุ สามเณรสังกัดมหานิกายให้มีความรู้ความสามารถทางวิชาการ เพื่อนำไปต่อยอดสู่การปฏิบัติต่อไป

3.2 ปัญหาการบริหารวัด ในจังหวัดสกลนคร สังกัดสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ตามความคิดเห็นของเจ้าอาวาส พระลูกวัด และไวยาวัจกร จำแนกตามสังกัดนิกาย พบว่า โดยรวมไม่แตกต่างกัน สำหรับรายด้าน พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 จำนวน 1 ด้าน ได้แก่ ด้านสาธารณะสงเคราะห์ โดยสังกัดมหานิกายมีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาการบริหารวัดโดยรวมมากกว่าสังกัดธรรมยุตินิกาย ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่าการบริหารวัดสังกัดมหานิกายในด้านสาธารณะสงเคราะห์ มีความต่อเนื่องด้วยใกล้ชิดกับชุมชน

และสังคมมากกว่าวัดสังกัดธรรมยุติกนิกาย ข้อวัตรปฏิบัติที่ต่างกันทำให้การความสำคัญในการบริหารวัดด้าน สาธารณะสงเคราะห์ที่แตกต่างกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาเสน่ห์ กลยาณโร (หลุมแก้ว) (2547, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง การศึกษาปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาการบริหารวัดของเจ้าอาวาสในเขตอำเภอ ปากช่อง จังหวัดนครราชสีมาพบว่า เจ้าอาวาสในเขตอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมาที่มีพรรษา ตำแหน่ง ประสบการณ์ในตำแหน่งเจ้าอาวาส และประเภทวัดแตกต่างกัน มีปัญหาการบริหารวัดไม่แตกต่างกัน

3.3 ประสิทธิภาพการบริหารวัด ในจังหวัดสกลนคร สังกัดสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ตามความคิดเห็นของเจ้าอาวาส พระลูกวัด และโยยาวัจกร จำแนกตามสังกัดนิกาย พบว่า โดยรวมไม่แตกต่างกัน โดยสังกัด มหานิกายมีความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิผลการบริหารวัด โดยรวมมากกว่าสังกัดธรรมยุติกนิกายที่เป็นเช่นนี้อาจ เป็นเพราะว่า บริบทในข้อวัตรปฏิบัติที่ต่างกันทำให้การบริหารวัดในด้านต่างๆ มีความแตกต่างกัน วัดสังกัด มหานิกายมีความใกล้ชิดและให้ความสำคัญต่อการบริการ พัฒนา และประสานงานมากกว่าวัดสังกัดธรรมยุติกนิกาย ที่มุ่งเน้นในการมุ่งการหลุดพ้นสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูใบฎีกาอภิชาติ ธมฺมสุทฺโธ (พรสุทฺธิชัยพงศ์) (2553, บทคัดย่อ) ทำการวิจัย เรื่อง ประสิทธิภาพการบริหารงานของเจ้าอาวาสในจังหวัดนนทบุรี พบว่า ทักษะของพระภิกษุ และสามเณรต่อประสิทธิภาพการบริหารงานของเจ้าอาวาสในจังหวัดนนทบุรี พบว่า พระภิกษุและสามเณร มีทักษะต่อประสิทธิภาพการบริหารงานของเจ้าอาวาสไม่แตกต่างกัน ตามสถานภาพ อายุ พรรษา วุฒิการศึกษา นักธรรม วุฒิการศึกษาเปรียญธรรมและการสังกัดนิกาย

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 จากผลการวิจัยที่พบว่า สภาพ ปัญหาและประสิทธิผลการบริหารวัดตามความคิดเห็นของ เจ้าอาวาส พระลูกวัด และโยยาวัจกร ในด้านการปกครอง เผยแผ่ศาสนธรรม และศาสนศึกษามีค่าเฉลี่ยมากกว่าค่าเฉลี่ยโดยรวม ควรได้รับการยกระดับประสิทธิผลจากผู้บริหารวัด เจ้าอาวาส คณะกรรมการวัดหรือบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้อง คือ จัดระบบการบริหารการปกครองที่ทันสมัย พัฒนาและส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้ในการเผยแผ่ศาสนธรรม ควรมีการ สนับสนุนการศึกษาให้มีความเหมาะสมและเพียงพอ ต่อการศึกษาเรียนรู้ของผู้เรียน

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัย ครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษา และทำการวิจัยเชิงนโยบาย เกี่ยวกับการบริหารวัดในจังหวัดสกลนคร

2.2 ควรศึกษาการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับการบริหารวัดในจังหวัดสกลนคร

เอกสารอ้างอิง

กรมการศาสนา. (2542). *คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยพระราชบัญญัติ กฎ ระเบียบ และคำสั่งของคณะสงฆ์*.

กรุงเทพฯ: กองแผนงาน.

ธงชัย สันติวงษ์. (2550). *องค์การและการบริหาร*. กรุงเทพฯ: บริษัทสำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิชจำกัด.

ธัญพร พงษ์โสภณ. (2553). *บทบาทของพระสงฆ์ สื่อบุคคลในการชี้แนะและปลูกจิตสำนึกประชาชนชนบท เพื่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น (ศึกษารณีย์พระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาสจังหวัดกาญจนบุรี)*.

วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- พระเกษมศักดิ์ วรสถโธ (2553). *บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ อำเภอลำลูกกา จังหวัดนครสวรรค์*. วิทยานิพนธ์ พธ.ม. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูใบฎีกาอภิชาติ ธรรมสุโข. (2553). *ประสิทธิภาพการบริหารงานของ เจ้าอาวาสในจังหวัดนนทบุรี*. วิทยานิพนธ์ พธ.ม. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูพิศาลธีรธรรม (สมพร ปญญาวิชโร). (2553). *ประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในเขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์ พธ.ม. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูสังฆรักษ์กฤษฏี ภูณสุเมโธ (2553). *ประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในเขตอำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี*. วิทยานิพนธ์ พธ.ม.พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระเทพรัตนสุธี (สมศักดิ์ โชติคุณโร สังวาลย์สวຍ). (2553). *บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการปกครองของจังหวัดปทุมธานี*. วิทยานิพนธ์ พธ.ม. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระชนดล นาคพิพัฒน์. (2551). *การบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์*. วิทยานิพนธ์ พธ.ม. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมกิตติวงศ์. (2555). *เทคนิคการเผยแผ่พุทธศาสนา*. กรุงเทพฯ: บางคอแหลม.
- พระปลัดเกียรติศักดิ์ สนิทวীরกุล. (2554) *บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดกระบี่*. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- พระสุพิศ วันทะวงษ์. (2551) *บทบาทเจ้าอาวาสในการบริหารจัดการวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์ อำเภอลำลูกกา จังหวัดศรีสะเกษ*. วิทยานิพนธ์ ค.ม. อุบลราชธานี: มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
- พระเสถียร วิฑิตสมปโน (ประทุมวงศ์). (2553). *ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำกับการบริหารวัดตามหลักธรรมมาภิบาล: กรณีศึกษาวัดในเขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์ พธ.ม. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธวัชชัย จารุณีโม. (2553). *ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์: กรณีศึกษาวัดในอำเภอนองแสง จังหวัดสระบุรี*. วิทยานิพนธ์ พธ.ม. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- รังสรรค์ ประเสริฐศรี. (2554). *ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการบริหารองค์การภาครัฐ*. เอกสารการสอนชุดวิชาการบริหารองค์การภาครัฐ. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
- สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2550). *คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยพระราชบัญญัติกฎระเบียบและคำสั่งของคณะสงฆ์*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.
- Broom. L. & Selznick. P. (1976). *Essentials of Sociology (3rd ed.)*. Itasca. Ill.: F.E. Peacock Cohen, B. & Orbuch, T.L. (1990). *Introduction to Sociology*.
- Kirsch. A. T. (1976). *Phu Thai Religious Syncretism: a Case Study of thai Religion and Society*. Harward University.
- Drucker. Peter. (2002). *Our Definition of Leadership*. (Online). Available: <http://www.teal.org.uk/Leadership/definition.html>. 8 January 2008.
- Gulick. (1963). *Papers on the science of Administration*. New York: Harper & Brother Publishers.
- Singapore: Mc Graw-Hill Campbell. J. P. (1977). *On the nature of organizational effectiveness new perspective on organizational effectiveness*. California: Jossey-Bass.
- Ernest. Dale. (1985). *Management theory and Practive*. New York. Grdier.
- Peter F. Drucker. (1954). *Classic drucker*. Harvard Business school Prees. Nanus. B. Visionovry Leadership.